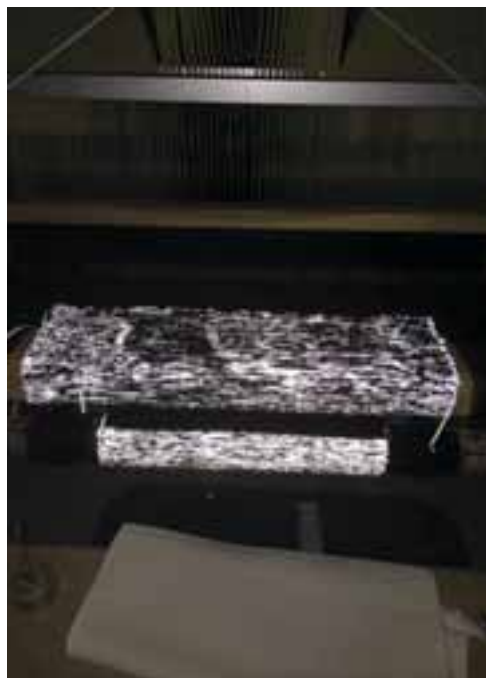




Magyar Művész Világ című tárlat meghívója, 2022 és Biró Anna: Emlékek, 2019 / nemez, Fotó: Magyarság Háza / Kaszás Gergely



Biró Anna: Hang-szőnyeg, 2010 / fehér pamut felvetőszál, újrahasznosított audio szalag, fémszál, fényvisszaverő fonál



Biró Anna: Text in textile – „Szöveg a szövetben” c. tárlat, Montreal Arts Interculturels, Fotó: MAI / Paul Litherland

Bedi Kata

SZÁLLAL FESTENI

BESZÉLGETÉS BÍRÓ ANNA TEXTILMŰVÉSSZEL

Bíró Anna neve a hazai közönségnek leginkább a 2016-os székesfehérvári tárlata kapcsán lehet ismerős. *Text in Textile* címmel a Pelikán Galériában elektromos, kézi kötőgépen kötött és szőtt, interaktív alkotásait láthatta a közönség, de több csoportos tárlaton is szerepelt már munkáival. Ezek azonban csak kis szeletét mutatták munkásságának, hiszen az a hagyományos szövésen át a jelmeztervezéstől a számítógépes textiltervezésig terjed. Bíró a textíliák kapcsolóként való alkalmazásának módjait kutatja technológiák, kultúrák, történelem és személyes emlékek között. Az erdélyi születésű, Montrealban élő multimédia művésszel alkotói törekvéseiről és kanyargós, véletlenekkel átszőtt életútjáról beszélgettünk.

– *Kezdjük az elején, miért éppen textilszakra jelentkezettél?*

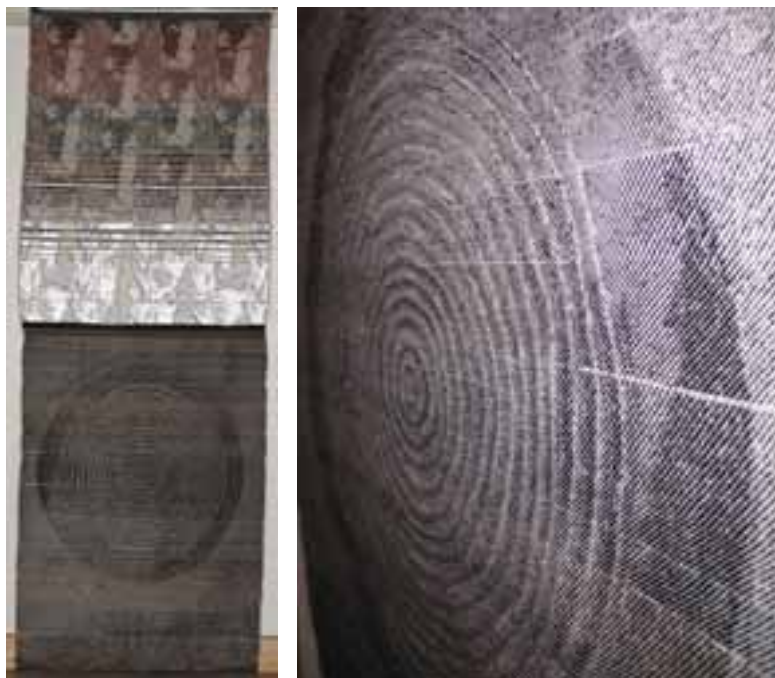
– Tizenhat évesen volt egy meghatározó élményem a textillel: édesanyám egy barátjánője Csíkbán, aki iskolaigazgató volt és egy nagyon okos asszony, mutatta meg, hogyan lehet szőni. Lenyűgözött, hogy van egy bonyolult eszköz, a szövőszék, amelyen a szálból kiindulva lehet készíteni valamit. És persze ez az asszony is inspirált, aki ezt irányítja. Szóval az ő segítségével szőttem életem első saját textiljét: egy gyimesi csángó anyagot, amiből aztán egy szabóval kabátot készítettem magamnak. Ez a szövés sorsfordító találkozó volt, mert volt egy ember, aki értette, hogy mit akarok, és segített is megvalósítani. Ez volt az első tervezői élményem, ami teljesen más volt, mint amiben addig grafika-szakos középiskolásként részem volt. Annál is inkább nagy hatással volt ez rám, mert pl. a hímezés és a köztudatban „női munkának” nevezett dolgok egyáltalán nem érdekelték. De ez, az első szöttesem elkészítése teljesen átformálta bennem a textillel való viszonyt; maga a folyamat pedig elindította bennem azt a tanulni akarási kényszerképzetet, ami később a számítógépes tervezéshez vezetett.

Amikor tizennyolc évesen főiskolára jelentkeztem, tudtam, hogy a textillel olyan módon akarok foglalkozni, ami túlmutat a motorikus folyamatokon, szóval a lehető legnagyobb komplexitással kell kezelni. Nekem nagyon fontos volt, hogy nem divat szakra akartam menni, hanem a szállal akartam festeni. Azt akartam, hogy azok a szálak, amelyeket társítunk, azok olyan szabadon tudjanak élni, mint az ecsetvonások.

– *A szálak élete és a saját életed mennyiben kapcsolódnak össze? Mennyire szövöd a Te történetedet?*

– Két korai emlékem van színekről és anyagokról. Az egyik egy fehér gyapjú téli kötött sapka, amin volt egy piros csík. Az emlékem annak az észlelése, hogy a családommal szánkózni indultunk, és a csík színe egyik napról a másikra megváltozott, már nem volt olyan vörös, „bevérzett” a fehérbe. Ez egy annyira korai kép, hogy évtizedekig nem tudtam, hogy emlékszem rá. Németországba emigrált bátyám fényképei között találtam egy fotót erről a szánkózásról, amelyen látszik, hogy körülbelül kétéves lehettem. És ez a fekete-fehér fotó ébresztette fel bennem ennek a gyapjúsapkának az emlékét. Utólag azt hiszem, kimoshatták a sapkát, ez volt a változás oka. Ez az emlék annak is a lenyomata, hogy dolgok, anyagok, cselekedetek, élmények és események összefüggnek, és én kisgyerekként ezt akkor le tudtam vezetni, megértettem belőle valamit.

A másik, szintén kisgyerekkori kép egy zöld madár, amelyet édesanyám készített. Ő tanár volt és sok mindent készített kézzel az iskolai ünnepekre, bábozáshoz, foglalkozásokhoz. Egyik reggel ott volt az asztalon a zöld madár, amit éjszaka varrt. Gyönyörű volt. Tudtam, hogy egy szálból készítette, tehát a 2D-ből 3D-s lett az anyag; egészen más dologgá vált. Ez akkor szinte felfoghatatlan volt számomra. Az agykutatás vizsgálja ma is, hogy



Biró Anna: *Emlékezet & cél*, 2007 / fehér pamut felvetőszál, újrahaznosított audio szalag, fényvisszaverő fonal, hagyományos és számítógépes jacquard kézi szövés, Fotó: Société des Arts Technologiques, Montréal



Biró Anna: *Text in textile – „Szöveg a szövetben”* c. tárlat, 2010 / Montreal Arts Interculturels, Fotó: MAI / Paul Litherland

mennyi idősen kezdenek el a gyerekek dimenziókat látni, mikor történik meg a kapcsolás. Nekem ez volt az első találkozásom ezzel a kérdéssel, és azóta is csodálom, hogy a textilből mindent létre lehet hozni; és természetesen próbálom megoldani azokat a feladatokat, amelyekkel találkozom. Nekem nem az a fontos, hogy milyen technológiával, kézzel vagy géppel valósítom meg az elképzelésem, hanem hogy a végeredménynek mennyiben van létjogosultsága. A gyerekkori élmények későbbi katarzisokat és láncreakciókat indítanak el.

– *A textil mennyire nemzetközi nyelv?*

– Kanadába egy 20 kg-os bőrönddel mentem 1988-ban, a lányommal. Beszélni sem angolul, sem franciául nem tudtam, és senki sem vett a szárnya alá. A legelső időszakban például kórházban adminisztratív munkát végeztem, munkába menet a metrón a francia és angol szótárt olvastam, esténként pedig rajzóra jártam. Aztán a kilencvenes évek elején Montreal mellé költöztünk egy kisvárosba, ahol egy magyar származású ügyvéd meg akarta venni az egyik szőnyegemet 10 000 dollárért, ami akkor egy olyan komoly összeg volt, hogy ott a városban egy házvásárlást alapozhatott volna meg. De én akkor nem adtam el a szőnyegemet, viszont ráébredtem arra, hogy ebben az országban lehetséges az, hogy pénzt adnak a művészi munkámért.

Amikor visszamentem Montrealba, azzal a szándékkal mentem, hogy a végzettségem szerint szeretnék dolgozni. Ez már a computer idősza volt, szóval ennek ismerete már mindenhol elvárás volt, és persze a nyelvtudás is. Úgyhogy nekem természetes volt, hogy a computerizált szöveget is megtanultam egy erre szakosodott iskolában. A csoporttársaim körében láttam, hogy nagyon jól használják a technikát, de az esztétika másodlagos volt nekik. Nekem pedig az etikai, esztétikai értékek voltak mindig az elsődlegesek. Amikor jöttek a pozitív visszajelzések, akkor éreztem, hogy ennek van értelme, mert van, aki rezonál erre. Pl. amikor egy év végi kiállításon Marie Chouinard experimentális táncművész látta a munkámat és felhívta az iskolámat, hogy meg akar ismerni, mert a vizuális nyelv összeköt minket. És ez hihetetlenül jó érzés volt, hogy én, Bíró Anna vagyok az a tanítvány, aki miatt az iskolámat

elismerik. Én ezekből azt értettem meg, hogy a munkám kell hogy jó legyen, hiszen a kapcsolatépítésben nem voltam és nem vagyok jó.

– *Etikai, esztétikai értékeket említettél: hogy „méred magad”?*

– Mit csinálok? Miért csinálok? Hogyan csinálok? – erre a három kérdésre próbálok minden munkám esetében nagyon fegyelmezetten válaszolni. Ha ezekre becsületesen tudok felelni és lefordítani arra a technikai feladatra is, hogy ebből hogy jön létre az a komplexitás, amit szeretnék, akkor tud ez a kettő egymással működni. Ha például technikailag nagyon bonyolult lenne egy terv, mindenképpen felteszem a kérdést, ebből tud-e valami nagyon átlátható, tiszta dolog létrejönni? „The less is more” – ez sokszor eszembe jut. Mások munkái kapcsán pedig azt tapasztalom, hogy ami jó, az megbizserget. Az idei Mesterségek Ünnepeén például megláttam egy kékfestő terítőt, és azt éreztem, hogy ezzel az anyaggal együtt rezonálok. Azt az érzést hozta vissza, amikor nagyanyám rothadt meggyszínű terítője mellett ülhettem gyerekként. Azoknak az ebédeknek az ízét. A terítőt persze „elvitte a vihar”, de hogy meglegyen újra ez az időtálló, otthonos, gyereki biztonságérzés, azon sokat dolgoztam. Nagy nehezen sikerült megfesteni azt a színt Montrealban. Minden szál a gyerekkorba vezet.

– *A textilkészítés mellett jelmeztervezéssel is foglalkoztál Kanadában, főként színházak, de filmek számára is. Mennyiben volt számodra más ez a munka, mint a „szállal való festés”?*

– Igen, a kilencvenes évek elején kezdtem színházi produkciókban dolgozni. Szerencsés voltam, mindig a munkám során sikerült találkoznom olyan emberekkel, akik aztán ajánlottak máshova. Úgyhogy valahogy mindig eljutott a munkám azokhoz, akik értékelték. A technikának fontos szerepe volt ebben számomra: inspirációt is és persze eszközt is jelentett nekem. Kinyitotta azt a világot, hogy mindent meg tudok csinálni, ha ismerem a kontextust, a forgatókönyvet. Erre a felismerésre egy Kubában forgatott film kapcsán jöttem rá. Szerintem nagyon sok ember képes rá, hogy új világot teremtsen kevés eszközzel.

– *Jelentős művészeti alkotások létrehozására mégiscsak kevés ember képes...*

– Joseph Beuys azt mondta: mindenki művész. Én ezt úgy értem, hogy aki helyet ad az életében a művészetnek, abban tényleg ott van. Én mindenestre nem tudtam magam számára elképzelni más utat, mint amit bejártam. A lányom szerint mindig kínozott a tehetség. Én azt érzem, olyan vagyok, mint egy pók. Volt egy nagy szőnyegem, amit egy vízparti műhelyben szőttem, ahova két órát bicikliztem oda és vissza a lakásomtól. És minden reggel megdöbbsentem, hogy a pókok mennyit dolgoznak éjszaka. A folyamatos munka nekem nagyon fontos. A textiljeimbe a szuszogást, lélegzetet akartam beleszőni, valahogy úgy, ahogy a fák beszívják a széndioxidot és kifűjják az oxigént.

– Amit említesz, az egy csendes folyamat. A Te munkáid között pedig vannak, amelyek kifejezetten a hangra épülnek. Hogy jutottál el a textil „megszóltatásáig”?

– A főiskolai munkáim közül egy rothadt alma leképezése, megszövése volt az egyik legemlékezetesebb munkám. Ezt nagyon bonyolult módon szőttem, selyemmel és gyapjúval. Ma is, de főiskolásként talán még inkább bennem volt, hogy amit meg akartam jeleníteni, azt megcsináltam; annál is inkább, mert szavakkal nem tudtam elmondani, mire gondolok. A főiskolán volt egy szövőműhely, ahol nénik segítettek nekünk, mert minden évben két munkát kellett készítenünk. Ők a nagy felületeket szőtték, a részleteket én, mert nekem a szövés olyan, mint egy mondatképzés a textil nyelvén. Az anyag, a szál úgy fonódik, mint a gondolat. Talán ebből a korai törekvésből is jött később a szövegek megszóltatása. De természetesen kellett hozzá más is: a kilencvenes évek legelején rám hagyott egy barátom egy halom kazettát, amelyekre menekültekkel készült interjúkat készített. Először azt gondoltam, de jó, ezeket mind felszövöm majd, mert érdekelt az anyag maga. Aztán elkezdtem hallgatni őket, és nagyon megérintettek, hiszen mintha a saját történetemet hallottam volna. Ekkor már megőrizni akartam őket. Szőni pedig azokat a kazettákat „szőttem fel”, amelyeken zenék voltak és már meg lehetett szerezni CD-n. Ezzel egy időben egy régi ismerős elhozott egy kazettát, amelyen a kicsi, alig beszélni tudó lányom pár

mondatot mond. Ezt meghallgatva tudtam, hogy ezen a vonalon kell továbbindulnom. Ezt persze erősítette az is, hogy akkoriban kérdezte a lányom, hogy mit csinálnék, ha a hétköznapi egzisztenciális kérdésekkel nem kellene foglalkozni. Azt mondtam, hogy megszóltatnám a textilt. Ez kb. 2008-ban volt. Akkor megígértem a lányomnak, hogy megcsinálom a tervemet. A kezdet nagyon nehéz volt, mert anyagilag nem volt háttere a munkafolyamatnak. A megvalósuláson nagyot lendített a Norman White-tal való találkozás. Egy galéria meghívott a montreali kiállítására, és akkor jöttem rá, hogy én őt régóta ismerem, mert ugyanabban a kisvárosban laktunk egy ideig, ahol neki volt egy malma, és elektorművészettel foglalkozott. Szóval a galériának köszönhetően tudtam vele beszélni és megmutattam neki az audioszalagokkal szőtt munkámat; ő bízott, hogy kérjek erre a munkámra ösztöndíjat, mert nagyon jó. Ilyen hosszú előkészületek után az elképzelésemet 2010-ben tudtam megvalósítani a Québec-i Művészeti Tanácstól kapott ösztöndíj segítségével. Magyarul jött először a cím, hogy ez a „szövegelő szövet”, így lett *Text in Textile*.

– A híres antropológus, Clifford Geertz a kultúrát, mint az ember által, jelentésekből maga köré szőtt hálóját írja le. Számodra a személyes emlékek és kulturális emlékezet közötti kapcsolódások megtalálása (is) fontos. Szét tudod szálazni, hány jelentésréteget jelent számodra a textil, és annak a készítése?

– A technika, hogy működik valami, az önmagában jó dolog; például a kávédarálás, stb. Az elektronikával, a technikával lehet metaforikus értéket odavarázsolni. De az, amikor a társadalom szövetére rá lehet állni, az egy más minőség. A felvetőszál lehet olyan, mint a történelem, meg az idő. Ez a metafora, hogy az életünk egy felvetőszál vagy Ariadne fonala, nem véletlenül ősi. Ráadásul az életünk belefonódik egy adott történelmi szakaszba.

Amikor a bátyámat elveszítettem, 42 évesen, Montrealba visszamelve szőttem egy szőnyegot, amiben annyi fehér szál volt, mint ahány évet élt, és annyi fekete szál, ahány napot. Ez meditatív folyamat volt, mert számomra a szálak összefonódnak az élettel. Közben arra gondoltam, hogy nekem is kellene hogy legyen egy szövőszékem, amin



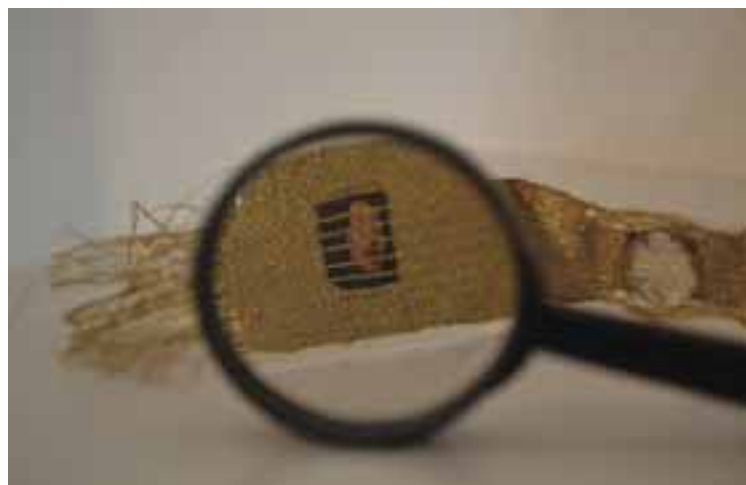
Bíró Anna: *Text in textile* – „Szöveg a szövetben” c. tárlat, részletek, 2010 / Montreal Arts Interculturels, Fotó: MAI / Paul Litherland





Pelikán Galéria,
Text in textile meghívó

Text in textile – „Szöveg a szövetben” c. tárlat, 2010/
Montreal Arts Interculturels,
Fotó: MAI/Paul Litherland



Text in textile
– „Szöveg a szövetben”
c. tárlat (részlet),
Pelikán Galéria, 2016
/Fotó: Pelikán Galéria

minden nap behúzok egy szálát; és amikor meghalok, akkor valaki majd behúz még egyet, az utolsót. Ez talán egy metaforikus lényeglátás?! Vagy egyszerűen egy módja annak, hogy az életért valahogy hálát adjunk?

Életrajz

Bíró Anna Csíkszeredában született 1962-ben. A kolozsvári Andreescu Academy Képzőművészeti Egyetemen, textil szakon szerzett diplomát. 1988-ban emigrált Kanadába, jelenleg Montrealban él. A számítógépes textiltervezésre specializálódott. Tervezett és készített kosztümöket filmek és színházi produkciók számára, és együttműködött a Circus Soleilrel is. Tagja a Québeci Képzőművészeti Tanácsnak; a québeci képzőművészeti kutatói és alkotói ösztöndíj díjazottja. Kanadában, Európában és az Egyesült Államokban is rendszeresen szerepel kiállításokon. 1997-ben az V. Kiotói Nemzetközi

Textilversenyen Kanadát képviselte, 2022-ben a Budapesten, a Bálnában volt látható *Emlékek* című munkája a Magyar Művész Világ című tárlaton. A textil számára önkifejezés, eszköz a személyes emlékek és a kulturális emlékezet összekapcsolására. Művészetében a textilművészet tradíciói és a legújabb technológia egyaránt jelen van. Jelenleg a textilipari eljárások számítógépes fejlesztésével, a tudományos kutatás és a művészeti önkifejezés összekapcsolásával foglalkozik.

Bíró Anna munka közben a kilencvenes években



Text in textile – „Szöveg a szövetben”, (részlet) 2020 / fehér pamut felvetőszál, újrahasznosított audio szalag, elektromos gépen kötött nejlón szál, Montreal Arts Interculturels, Fotó: MAI / Paul Litherland

